

Sigorta şirketlerinin karşılıkları ve Kurumlar Vergisi Kanunu açısından sonuçları

Merih Tümkaya

1. Sigorta sektörüne genel bakış

2013 yılı 9 aylık dönemin sonu itibarıyla Türkiye'de 35'i hayat dışı, 18'i hayat ve emeklilik, 7'si hayat ve biri reasürans olmak üzere toplam 61 sigorta, reasürans ve emeklilik şirketi faaliyet göstermektedir. Aktif şirketlere ilaveten, ruhsat sahibi olmakla birlikte poliçe tanzim etmeyen ya da faaliyeti kamu otoritesi tarafından durdurulmuş olan dört hayat dışı ve bir hayat sigorta şirketi ile bir reasürans şirketi bulunmaktadır. Faal olmayan şirketlerle birlikte sektörde ruhsat sahibi toplam şirket sayısı 67'ye ulaşmaktadır.

Söz konusu şirketlerden 37 tanesinin, 2013 yılının ilk 6 aylık dönemi sonunda ticari kar açıkladığı görülmektedir.

Sigorta sektörü prim üretimi ise 2013 yılının üçüncü çeyreği sonunda geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 24,9 oranında artarak toplam 17 milyar 877 milyon liraya çıkmıştır. Üretimin 15 milyar 282 milyon lirası hayat dışı branşlardan, 2 milyar 595 milyon lirası da hayat sigortalarından elde edildiği görülmektedir. Hayat dışında dokuz aylık dönemde büyüme oranı yüzde 24,2 olurken, hayat sigortalarında prim artışı yüzde 28,7 olmuştur.

Sektör reel olarak ise yüzde 17 oranında büyüme gerçekleştirerek istikrarlı büyümesini 2013 yılında da sürdürmeye devam etmiş ve gelişmekte olan bir sektör olduğunu bir defa daha göstermiştir.

Buna rağmen ülkemizde sigortalılık oranı halen düşüktür. Ancak son yıllarda sigortacılık sektöründe yaşanan olumlu gelişmeler sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinin hızlı bir gelişim sürecinde olduğunu ortaya koymaktadır. Uluslararası sermayenin artan talebi dikkate alındığında, sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinin yakın gelecekte ülkemiz ekonomisi ve finans sistemi açısından çok daha önemli bir konuma geleceği düşünülebilir.

Bu nedenlerle sigortacılık sektöründeki vergi uygulamaları da gittikçe daha çok önem kazanacaktır.

Bu yazımızda sigorta şirketlerinde Kurumlar Vergisi Kanunu uygulamaları çerçevesinde özellik arz eden bazı konulardan bahsedilecektir.

2. Sigorta teknik karşılıkları

2.1 Sigorta teknik karşılıklarının Sigortacılık Kanunu kapsamında değerlendirilmesi

Sigorta teknik karşılıkları; sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülüklerini gerekli olduğu durumda yerine getirebilmeleri için belirli kriterler esas alarak sigorta primleri üzerinden ayırdıkları karşılıklardır.

Bir riskin sigorta şirketlerince üstlenildiği ve bu riskin gerçekleştiği durumda riske ilişkin teminatın sigorta şirketince yerine getirilebilmesi yani sigortalıya zararın/tazminatın ödenebilmesi için bu riskin gerçekleşme ihtimalleri dikkate alınarak ödenecek tutarlar için sigorta şirketlerince karşılık ayrılması gereklidir.

Karşılıklar sigorta şirketlerince yasal düzenlemeler dışında ekonomik nedenlerle de ayrılmaktadır.

Sigortacılık Kanunu'nun 16. maddesinde sigorta şirketlerinin ayırması gereken teknik karşılıklar sıralanmaktadır.

Kazanılmamış primler karşılığı; yürürlükte bulunan her bir sigorta sözleşmesine ilişkin olarak yazılan brüt primin gün esasına göre takip eden hesap dönemine veya dönemlerine sarkan kısmından; yürürlükte bulunan yıllık hayat sigortaları ile süresi bir yılı aşan birikim priminin de alındığı hayat sigortalarında ise yazılan brüt primlerden varsa birikime ayrılan kısım ve birikim primlerine ait masraf payları düşüldükten sonra kalan tutarın takip eden döneme veya dönemlere sarkan kısmından oluşur. Ancak gün esasına göre karşılık hesaplaması mümkün olmayan reasürans ve retroesyon işlemlerinde, sekizde bir esasına göre kazanılmamış primler karşılığı ayrılması mümkündür. Ayrıca sigorta sözleşmesinin süresi boyunca üstlenilen risk düzeyi ile kazanılan primlerin zamana bağlı dağılımının uyumlu olmadığı kabul edilen sigorta branşlarında, bu karşılık için riskin zaman içinde farklı şekilde oluşumunu dikkate alan, içeriği Müsteşarlıkça belirlenen hesap yöntemleri kullanılır.

Devam eden riskler karşılığı; kazanılmamış primler karşılığının şirketin taşıdığı risk ve beklenen masraf düzeyine göre yetersiz kalması halinde ayrılır.

Dengeleme karşılığı; takip eden hesap dönemlerinde meydana gelebilecek tazminat oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek ve Müsteşarlıkça belirlenen özel rizikoları karşılamak üzere ayrılan karşılıktır.

Matematik karşılık; bir yıldan uzun süreli hayat, sağlık, hastalık ve ferdi kaza sigortası sözleşmeleri için sigorta şirketleri tarafından sigorta ettirenler ile lehdarlara olan yükümlülüklerini karşılamak üzere sözleşme teknik esaslarında belirtilen, istatistiksel ve aktüeryal yöntemler kullanılarak hesaplanan karşılıklar ile taahhüt edilmişse, bu karşılıkların yatırıma yönlendirilmesi sonucu elde edilen gelirden sigortalılara ayrılan pay karşılıkları toplamıdır.

Muallak tazminat karşılığı; kayda geçmiş ancak ödenmemiş tazminat tutarları ile gerçekleşmiş ancak kayda geçmemiş tahmini tazminat tutarları ve bu tazminatlar ile ilgili yapılan gider karşılıkları ve bu tutarların yetersiz kalması durumunda yeterlilik için Müsteşarlıkça belirlenen esaslar çerçevesinde ayrılan ek karşılıklardan oluşur.

İkramiyeler ve indirimler karşılığı; sigorta şirketlerinin ikramiye veya indirim uygulamasına gitmesi durumunda, cari yılın teknik sonuçlarına göre sigortalılar veya lehtarlar için ayrılan ikramiye ve indirim tutarlarından oluşur.

Teknik karşılık hesaplamalarına ilişkin ayrıntı açıklamalar ise, Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik'te yer verilmektedir.

Bu bilgiler ışığında, aslında sigorta teknik karşılıklarının, şirketin taşıdığı riskleri, beklenen masraf ve tazminatları, kayda geçmiş ancak ödenmemiş tazminat tutarlarını vb. mevcut ve muhtemel yükümlülüklerini karşılamak için ayrıldığı söylenebilecektir. Böylece şirket sermayesinin şirket içerisinde korunması sağlanacak ve sigorta şirketlerinin mali yapıları güçlendirilmiş olacaktır. Bunun dışında sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin, sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunmasını temin edecek bir yapıya sahip olmaları da zaten zorunlu tutulmaktadır.

Hazine Müsteşarlığı yapmış olduğu düzenlemeler ile sigorta şirketleri için sermaye yeterlilik oranları belirlemiş ve Türkiye'de faaliyet gösteren tüm sigorta şirketlerinin bu oranlara uymasını zorunluluk haline getirmiştir.

Görüldüğü gibi gerek teknik karşılıklar gerekse sermaye yeterliliği için yapılan düzenlemelerin tamamı aslında sigortalıların haklarının korunmasına yönelik olup tutarların ve oranların hesaplanması tamamen Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenmiştir.

2.2 Sigorta teknik karşılıkların Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında değerlendirilmesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8. maddesi uyarınca, sigorta ve reasürans şirketleri, bilanço gününde hükmü devam eden sigorta sözleşmelerine ait olup, aşağıda belirtilen teknik karşılıkları gider kaydedilebilmektedir.

- **Muallak hasar ve tazminat karşılıkları;** tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya bu hesap yapılmamışsa hasar ve tazminatın ve bunlarla ilgili tüm masrafların tahmini değerleri ile gerçekleşmiş, ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri ve bunlara ilişkin masraflardan, reasürör payı düşüldükten sonra kalan tutar ile saklama payına isabet eden muallak hasar karşılığı yeterlilik farklarından oluşur.
- **Kazanılmamış prim karşılıkları;** yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerden, komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre bilanço gününden sonraya sarkan kısmından, aynı esasa göre hesaplanan reasürör payının düşülmesinden sonra kalan tutardır. Ancak bu tutar, nakliyat emtia sigortalarında, yıllık primin komisyon düşüldükten sonraki tutarından şirketlerin kendi saklama paylarında kalanının % 25'ini geçemez. Kazanılmamış prim karşılığının gün esasına göre hesaplanması mümkün olmayan reasürans ve retrosesyon işlemlerinde 1/8 yöntemi uygulanabilir.
- **Hayat sigortalarında matematik karşılıklar;** her sözleşme üzerinden ayrı ayrı hesaplanır. Karşılıkların, gelirleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısmına ait faiz ve kar payları, giderler arasında gösterilemez.
- **Dengeleme karşılığı;** takip eden hesap dönemlerinde meydana gelebilecek tazminat oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek ve katastrofik riskleri karşılamak üzere sadece deprem ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı için hesaplanan dengeleme karşılıklarından oluşur.

1 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde ise her bir karşılık bazında, gerek hesaplama şekli olarak gerekse tanım olarak ek açıklamalara yer verilmiştir.

Bu çerçevede, Kurumlar Vergisi Kanunu uygulamasında Sigortacılık Kanunu uyarınca ayrılan tüm teknik karşılıkların gider olarak kabul edilmediği, gider olarak kabul edilen teknik karşılıklardan da ancak Kurumlar Vergisi Kanunu'na uygun olarak hesaplananların gider kaydedilebileceği görülmektedir. Bu çerçevede, belli şartlar altında, muallak hasar ve tazminat karşılıkları, kazanılmamış prim karşılıkları, hayat sigortalarında matematik karşılıkları ve dengeleme karşılığı (bir yıllık gider kaydı) gider kabul edilirken, devam eden riskler karşılığı ile ikramiyeler ve indirimler karşılığı kurumlar vergisi uygulamasında gider olarak dikkate alınmamaktadır.

Bir önceki bölümde açıklandığı üzere, sigorta ve reasürans şirketlerinin sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için belli şartlar altında teknik karşılık ayırmaları Hazine Müsteşarlığı tarafından zorunlu tutulmaktadır. Dolayısıyla aslında ayrılacak teknik karşılık tutarlarının ne şekilde belirleneceği sigorta şirketlerinin inisiyatifinde değildir.

Bu nedenlerle, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda teknik karşılıklar için hesaplama yöntemi tanımlanmasının bazı konularda belirsizlik yarattığı görülmektedir. Ek olarak, bazı teknik karşılıklar kurumlar vergisi uygulamasında gider olarak kabul edilirken, bazılarının gider olarak kabul edilmemesinin de bir takım belirsizliklere yol açtığı bilinmektedir.

Belirsizliğin önüne geçilebilmesi amacıyla Hazine Müsteşarlığı ile Maliye Bakanlığının teknik karşılıkların vergilendirilmesine yönelik düzenlemeleri bir arada yürütmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

Kurumlar vergisi uygulamasında bazı teknik karşılıkların, son zamanlarda yapılan düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmesine bir sonraki bölümde yer verilecektir.

2.3 Aktüeryal zincirleme merdiven metodu kullanılmak suretiyle hesaplanan muallak hasar ve tazminat karşılıkları

2007 yılında yayımlanan Sigortacılık Kanunu ile birlikte, sigorta şirketleri, aktüeryal zincirleme merdiven metoduna (AZMM) ilişkin mevzuat hükümleri çerçevesinde, geçmiş hasar verileri baz alınarak yapılan hesaplamalar sonucunda bulunan muallak hasar karşılığının etkisini de dikkate alarak bulunan hasar karşılığını finansal tablolarına yansıtılmaktadır.

22.04.2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği ile 1 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin "8.6.1. Muallak hasar ve tazminat karşılıkları" bölümüne, aktüeryal zincirleme merdiven metodu kullanılmak suretiyle ilave olarak ayrılan ek karşılıkların kurumlar vergisi matrahından gider olarak indiriminin mümkün olmadığı ifadesi eklenmiştir.

Vergi İdaresinin yapmış olduğu bu düzenleme uzun süre tartışılmış, hatta Hazine Müsteşarlığı tarafından, hasar karşılığı hesaplamalarına ilişkin olarak yapılan düzenlemeleri bile etkilemişti.

Bu tartışmaların temeli genel de AZMM hesaplamasının daha güvenilir sonuç verdiği dolayısıyla bu hesaplamalar sonucunda bulunan tutarların da kurumlar vergisi matrahından indiriminin kabul edilmesi yönündeydi.

Söz konusu tartışmalar sonrasında, Hazine Müsteşarlığının da çabaları ile Vergi İdaresi 05.05.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği ile söz konusu ifadeyi Tebliğ'den çıkartmış ve yerine aşağıdaki ifadeleri eklemiştir:

"Muallak hasar ve tazminat karşılığının aktüeryal zincirleme merdiven metodu kullanılmak suretiyle hesaplanmasında, her bir branş için gerçek durumu en iyi yansıtan yöntemin belirlenmesi, Hazine Müsteşarlığının izni alınmadan bu yöntemin 3 yıl değiştirilmemesi ve negatif sonuç veren branşlardaki tutarın da tamamının hesaplamalarda dikkate alınması gerekmektedir. Bu şekilde hesaplanan muallak hasar ve tazminat karşılıkları 2012 vergilendirme döneminden itibaren gider olarak indirilebilecektir. Söz konusu hesaplamada, mükelleflerin gerçek durumu en iyi yansıtan yöntemi seçmediklerinin tespiti halinde ise gerekli tarhiyatların yapılacağı tabiidir."

Bu düzenleme sonrasında, belli şartlar altında aktüeryal zincirleme merdiven metodu kullanılmak suretiyle bulunan muallak hasar ve tazminat karşılıklarının kurumlar vergisi matrahından gider olarak indirilebilmesi mümkün hale gelmiştir.

Diğer taraftan, söz konusu tutarların gider olarak indirim konusu yapılabilmesi için belirlenmiş şartların yine bir belirsizliğe neden olduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere, sigorta şirketleri 5 farklı yöntemle muallak hasar karşılığı hesaplaması yapabilmektedir. Zira 2010/12 sayılı Aktüeryal Zincirleme Merdiven Metoduna İlişkin Genelge'de de bu yönde ifadelerin yer aldığı görülmektedir. 2010 yılında söz konusu Genelge yürürlüğe girdiğinde, sigorta şirketlerine kendilerinin belirleyecekleri yöntemi seçme hakkı tanınmış, branşlar bazında ve şirketin portföy yapısına bağlı olarak gerçeğe en yakın sonucu veren yöntemin seçilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Nitekim Maliye Bakanlığının da Tebliğ'de buna benzer ifadelerle yer verdiği görülmektedir.

Bu çerçevede gerçeğe en uygun yöntemin seçilmemiş olması durumunda ya da sigorta denetleme kurumunun sigorta şirketinin seçmiş olduğu yöntem ile ilgili olarak farklı bir görüş bildirmesi ya da teklifte bulunması durumunda, konunun Kurumlar Vergisi Kanunu çerçevesinde de değerlendirilmesi gerekecektir.

Bir örnek üzerinden konuyu anlatmak gerekirse, bir sigorta şirketinin muallak hasar karşılığı tutarının tespitine yönelik bir AZMM yöntemi belirledikten sonraki dönemlerde, yöntemin gerçeğe en uygun yöntem olmadığını anlaması nedeniyle ya da başka bir nedenle yöntem değişikliği için Hazine Müsteşarlığına başvurması durumunda, konunun Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan düzenlemelerin yanı sıra Kurumlar Vergisi Kanunu açısından da değerlendirilmesi gerekebilecektir. Hatta böyle bir durumda, önceki yıllarda yapılan hesaplamaların ilgili dönemlerde gerçeğe en uygun yöntem olduğunun da tevsik edilebiliyor olması gerekecektir.

2.4. Dengeleme karşılığı

Önceki bölümlerde de ifade etmiş olduğumuz üzere, Sigortacılık Kanunu'nun 16'ncı maddesi uyarınca sigorta ve reasürans şirketlerince "Dengeleme Karşılığı" adı altında karşılık ayrılabilir.

5766 Sayılı Kanun'un 20'nci maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (4) numaralı alt bendinde yapılan değişiklikle, deprem hasar karşılığına ilişkin düzenleme yürürlükten kaldırılarak sigorta ve reasürans şirketlerince dengeleme karşılığı adı altında ayrılan karşılıkların kurum kazancının tespitinde dikkate alınabilmesine imkan sağlanmıştır.

Ancak 20.11.2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerine göre, 01.01.2008 tarihinden itibaren uygulanmak üzere takip eden hesap dönemlerinde meydana gelebilecek tazminat oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek ve katastrofik riskleri karşılamak üzere sadece deprem ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı için hesaplanan dengeleme karşılıklarının sigorta ve reasürans şirketlerince gider olarak dikkate alınabilmesinin mümkün bulunduğu ifade edilmiştir.

Ek olarak Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesinde bir bilanço döneminde ayrılan teknik karşılıkların ertesi bilanço döneminde aynen kara eklenmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

Bu nedenle ayrıldığı dönemde dengeleme karşılıklarının hangi branşlara ilişkin olarak ayrıldığı belirlenmesi; deprem ve mühendislik sigorta branşları dışında ayrılan dengeleme karşılıklarının ilgili yılın kurumlar vergisi hesaplamasında kurumlar vergisi matrahına ilave edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca bir bilanço döneminde ayrılan teknik karşılıkların ertesi bilanço döneminde aynen kara eklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, kurumlar vergisi uygulamasında gider olarak kabul edilen dengeleme karşılıklarından (deprem ve mühendislik sigorta branşları için ayrılan dengeleme karşılıkları) ertesi yıl kara eklenmeyen tutarların kurumlar vergisi hesabında ilave kalem olarak dikkate alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak dengeleme karşılığı sadece belli branşlarda 1 yıllık süre için gider yazılan bir karşılık haline gelmektedir.

3. Rücu ve sovtaj alacaklarına ilişkin gelir tahakkukları ile söz konusu alacaklar için ayrılan alacak karşılıkları

2010 yılından yayımlanan Rücu ve Sovtaj Gelirlerine İlişkin Genelge'de (2010/13), rücu ve sovtaj alacağının veya gelirinin tahakkukunun yapılabilmesi için;

- Halefiyet hakkının kazanılması,
- Tutarın kesin olarak tespit edilmesi ve
- Dönem sonu itibarıyla tahsil edilmemiş olması gerektiği,
- Türk Ticaret Kanunu'na göre halefiyet hakkının kazanılması için de tazminatın ödenmiş olması gerektiği,

ifade edilmektedir.

Genelge'nin devamında, sigorta şirketlerinden ibraname temin edilmesine gerek olmaksızın, sigorta şirketlerinin tazminat ödemesini gerçekleştirerek sigortalılarından ibraname (ödemenin yapıldığına dair banka dekont mektubu) almış olmaları ve karşı sigorta şirketine ya da 3. şahıslara bildirim yapılması kaydıyla, borçlu sigorta şirketinin teminat limitine kadar olan rücu alacaklarının tahakkuk ettirilebileceği belirtilmektedir. Ancak, söz konusu tutarın tazminat ödemesini takip eden altı ay içerisinde karşı sigorta şirketinden veya dört ay içerisinde üçüncü şahıslardan tahsil edilememesi durumunda alacak karşılığı ayrılacağı, rücu talebinin dava/icra yoluyla yapılması halinde ise bu işlemlere başlandığı tarih itibarıyla tahakkuk işleminin yapılacağı ve aynı tarih itibarıyla bu tutar için şüpheli alacak karşılığı ayrılacağı ifade edilmektedir.

Sigorta şirketleri de söz konusu genelge uyarınca, tahakkuk etmiş rücu ve sovtaj gelir kalemlerini bilançonun aktif tarafındaki ilgili alacak hesabına (120.09) ve gelir tablosunda da ilgili gelir hesaplarına (605, 626...) kaydetmektedir. Söz konusu tutarın tazminat ödemesini takip eden altı ay içerisinde karşı sigorta şirketinden veya dört ay içerisinde üçüncü şahıslardan tahsil edilememesi durumunda bu tutarlar için gider kaydedilerek alacak karşılığı ayırmaktadırlar.

Yukarıda yer verdiğimiz kapsamda elde edilmemiş olan, başka bir ifade ile halefiyet hakkı kazanılmış ve hasar tutarı ödendiğinden rücu edilecek rakamı bilinen ancak rücu edilen taraftan alınıp alınamayacağı bilinmeyen tutarlar (rücular) için bilançoda gelir kaydedilerek tahakkuk ettirilen alacakların ve bu alacaklar için ayrılan alacak karşılıklarının kurumlar vergisi açısından nasıl dikkate alınacağı konusunda belirsizlik bulunmaktadır.

Öncelikle söz konusu alacakların kurumlar vergisi uygulamasında gelir niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 37'nci maddesinde, her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazançların ticari kazanç olduğu belirtilmiş olup, aynı Kanun'un 38'inci maddesinin birinci fıkrasında, bilanço esasına göre ticari kazancın, teşebbüsteki özsermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet fark olduğu, bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce işletmeye ilave olunan değerlerin bu farktan indirileceği, işletmeden çekilen değerlerin ise farka ilave olacağı, ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ait hükümleri ile bu Kanun'un 40 ve 41'inci madde hükümlerine uyulacağı hüküm altına alınmıştır.

Diğer taraftan, ticari kazancın tespitinde dönemsel ilkesi ile tahakkuk esas ilkesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Tahakkuk esas ilkesinde, gelir veya giderin miktar ve mahiyet itibarıyla kesinleşmiş olması yani geliri veya gideri doğuran işlemin gerçekleşmiş olmasının yanı sıra, miktarının ve işlemde kaynaklanan alacağın veya borcun ödeme şartlarının da belirlenmiş olması gereklidir. Bu esas dikkate alındığında bir gelir veya gider unsurunun özel bir düzenleme bulunmadığı sürece, mahiyet ve tutar itibarıyla kesinleştiği dönemin kazancının tespitinde dikkate alınması gerekmektedir. Dönemsel ilkesi ise bu gelir veya giderin ilgili olduğu döneme intikalinin sağlanmasıdır.

Diğer taraftan, Türk Ticaret Kanunu'nda, sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşme olarak tanımlanmaktadır.

Aynı Kanun'da, sigorta tazminatı veya bedelinin, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446'ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olacağı hüküm altına alınmaktadır.

Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde ise hukuken sigortalının yerine geçmektedir. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak da, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal edecektir. Diğer bir deyişle, sigorta kapsamına giren zarar veya ziyanın oluşmasında üçüncü şahısların sorumluluğu saptanmış ise tazminatı ödeyen sigortacının, halefiyet hakkını kullanmak suretiyle sulh veya dava yolu ile rücu, ödediği tazminatın tamamını veya bir kısmını üçüncü şahıslardan tahsil edebilecektir.

Üçüncü kişilerin sorumluluğunun tespit edilmiş olması durumunda, sigorta şirketi tazminatı sigortalıya ödedikten sonra halefiyet hakkını kazanmış olacağından ve üçüncü kişilerin sorumluluğunun tespit edilmiş olmasından dolayı aslında sigorta şirketinin ödenen bu tazminat kadar bir alacağı oluşacaktır. Bu alacak aslında hukuken kazanılmış olup bu alacağın tahsil edilmesinde yine hukuken bir belirsizlik de bulunmamaktadır.

Bu çerçevede, genel uygulama rücu ve sovtaj alacaklarının gelir olarak değerlendirilmesi şeklindedir. Ama konunun özellikle tahakkuk esas kapsamında farklı değerlendirmelere de açık olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan böyle bir durumda söz konusu alacaklar için ayrılan alacak karşılıklarının da Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesi uyarınca değerlendirilmesi gerekecektir. Söz konusu madde uygulamasına aşağıda yer verilmektedir.

4. Sigorta şirketlerinde değersiz alacak ve şüpheli ticari alacak karşılıkları

Vergi Usul Kanunu'nun 322'nci maddesinde kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar değersiz alacak olarak tanımlanmıştır.

Vergi Usul Kanunu'nda bu maddede ifade edilen "kanaat verici vesika"nın ne olduğuna ilişkin net bir belirleme yapılmamış olmakla birlikte, uygulamada aşağıda yer verilen belgeler kanaat verici vesika olarak kabul edilmektedir:

- Alaktan vazgeçildiğini gösteren mahkeme tutanakları,
- Konkordato anlaşması ile alacaklının borçluyu ibra ettiği miktar,
- Borçlunun varlık bırakmadan ölmesi ve mirasçılarının mirası reddetmiş olduğunu gösteren belgeler,
- Borçlunun kesin olarak yurtdışına çıkmış olduğu ve haczi kabil malı bulunmadığını gösteren belgeler,
- Alaktan vazgeçildiğini gösteren ve gerek doğuşu gerekse de vazgeçilmesi bakımından belli ve inandırıcı sebepleri olan anlaşmalar ve benzeri belgelerdir.

Bu kapsamda alacağın değersiz hale geldiğine dair kanaat verici bir vesika bulunmaksızın (acız vesikası kanaat verici vesika olarak değerlendirilmemektedir.) veya borçlu ile sulh anlaşması yapılmaksızın, alacakların aktiften silinmemesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde ise bir alacağın şüpheli hale gelmesi için gerekli olan koşullar sayılmıştır. Buna göre, ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar,
- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar,

şüpheli alacak sayılmaktadır. Söz konusu maddede ayrıca, teminatlı alacaklarda bu karşılığın teminattan geri kalan miktara inhisar edeceği hüküm altına alınmıştır. Bu koşullarla alacak için pasifte bir karşılık ayrılması ve bu karşılık tutarının gider olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmaktadır.

Yine bu karşılıkların aktiften silinebilmesi için, alacağın mutlaka değersiz alacak haline gelmesi gerekmektedir.

Yukarıda detaylı açıklandığı şekilde, değersiz alacak niteliği kazanmamış olan alacakların aktiften silinmesi durumunda karşılaşılabilecek vergisel sonuçların 3 farklı duruma göre değerlendirilmesi gerektiği görüşündeyiz.

- Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde sayılan şartlara uygun olarak, şüpheli hale geldikleri yıl karşılık ayrılmak suretiyle gider kaydedilmiş olan şüpheli alacakların, tahsil edileceği tarihe veya tahsiline imkân kalmadığına ilişkin tevsik edici belgelerin temin edildiği tarihe kadar bilançoda kalması gerekmektedir.

Tahsilat ya da tahsiline imkân kalmadığına dair belgelerin temininden önce söz konusu alacakların bilançodan silinmek istenmesi durumunda, Mali İdarenin, kurumun alacağını takipten vazgeçtiği, dolayısıyla önceki yıllarda gider yazılmış olan bu karşılık tutarının mali kar hesabında ilave kalem (KKEG) olarak dikkate alınması gerektiği görüşünde olduğu unutulmamalıdır.

- Daha önce karşılık ayrılmış ve ayrılan karşılığın VUK'un 323'üncü maddesi kapsamında bulunmaması nedeniyle ilgili yıl vergi hesaplamasında kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınmış olduğu durumda; alacak karşılığı tutarı kapatılıp gelir yazılacak ve daha önce KKEG olan bu tutar vergi hesaplamasında indirim konusu yapılacaktır. Alacağın kendisi ise gider yazılacak olup bu tutar KKEG olarak dikkate alınacağından işlem nette vergisel bir sonuç yaratmayacaktır.
- Hiç karşılık ayrılmamış bir alacağın tahsilât ya da tahsiline imkân kalmadığına dair belgelerin temininden önce aktiften silinmesi durumunda ise alacağın takibinden vazgeçildiği kabul edileceğinden, aktiften silinen alacağa ilişkin giderin KKEG olarak dikkate alınması gerekmektedir.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş. ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.